

OPBRENGST MARATHONS ACUUT ONVEILIG

RAPPORTAGE

November 2023

In samenwerking met alle marathonners en gesprekspartners

In opdracht van het Landelijk Bestuurlijk Netwerk Zorg-strať

Marieke Kleinjan en Ieta Polman

Voorwoord

Utrecht 14 november 2023 *Vandaag stonden we als Landelijk Bestuurlijk Netwerk Zorg-Straf (BNZS) stil bij de ‘marathons acuut onveilig’. Omdat we bijna allemaal persoonlijk en samen met gemeenten en partnerorganisaties deelnamen aan de strategische marathon, herkennen we de energie, de praktische handvatten en het ‘samen op’. We zien de kracht van de beweging en herkennen de belangrijkste les: crisisinterventie staat niet op zichzelf, maar heeft pas betekenis als we in situaties van acute onveiligheid weten aan te sluiten op de veiligheidsafspraken die mét de betrokkenen zijn gemaakt om het vaak structurele patroon van geweld te doorbreken. ‘We’ is daarbij de coalitie van partijen die in de specifieke situatie nodig is. Als BNZS willen we bijdragen aan de realisatie ervan.*

Die bewustwording op de verbinding structureel-acuut impliceert een gedeelde verantwoordelijkheid op de aanpak. De Visie gefaseerd samen werken voor veiligheid helpt om die werkbaar te maken, niet alleen als richtsnoer voor handelen, de methodiek verbindt heel praktisch de ‘blijver’ bij structureel aan de ‘erop offer’ bij acuut én zorgt voor duiding van ‘veiligheid/onveiligheid’. Op acuut is in meerdere regio’s de aanpak goed ontwikkeld, vanuit andere regio’s komen ontwikkelvragen of pakken gemeenten de handschoen op om tot geïntegreerde crisisinterventie te komen. Vanuit de netwerken zorg-straft dragen we bij: het fundament op de aanpak Veiligheid Voorop is na 7 jaar ‘lerend netwerk’ ontwikkeld, de aanpak bij acuut is één van de kernactiviteiten.

Het Toekomstscenario Kind- en Gezinsbescherming en de aanpak Veiligheid Voorop hebben kansen op de doorontwikkeling en versterking van de aanpak in handen. Terecht vragen de professionals in de marathons om werkbare samenhang. Vandaag hebben we in het BNZS tot die ambitie op samenhang besloten waar het gaat over de beweging naar regionale geïntegreerde crisisinterventie. Als BNZS voelen we de urgentie stappen vooruit te blijven zetten en de meerwaarde om dat meer in co-creatie te doen. We willen bijdragen om scherper en concreter te kunnen zien wat werkt, welke resultaten binnen bereik liggen en wat de harde randvoorwaarden daarvoor zijn. Dat is ook nodig om de bestuurlijke opdrachtgevers, van gemeente tot ministerie, in staat te stellen constructieve besluiten te nemen. Concreet hebben we vandaag op de aanpak bij acuut binnen onze cirkel van invloed besloten:

- ✓ Ons te committeren aan de beweging naar regionale geïntegreerde crisisinterventie 24/7 0-100.
- ✓ Bij te zullen dragen met oog voor de interne organisatie en de grenzen van de inzet. De geaccordeerde beleidsprioriteiten geven sturing en richting (zoals de Meerjarenagenda Veilig Thuis, Eén aanpak Zorg en Veiligheid van de Nationale Politie, Straft met zorg bij het OM).
- ✓ De andere bestuurlijke gremia, zoals de landelijke Stuurgroep Zorg & Veiligheid, te betrekken.
- ✓ Ook in het vervolg samen op te trekken met de partners die we in situaties van acuut onveilig treffen, zoals de jeugdbescherming/CIT’s jeugd.
- ✓ Gemeenten actief te blijven betrekken; samen met het Rijk en de gemeenten uitvoeringsvarianten en randvoorwaarden uit te werken.
- ✓ De regionale ontwikkeling als lerend netwerk te blijven ondersteunen.
- ✓ Vanuit de regie op het snijvlak zorg en straf op te trekken met het programmateam Toekomstscenario door in co-creatie de samenhang concreet te bespreken en op te pakken.

Met dank aan iedereen die bijgedragen heeft aan de marathons acuut onveilig,

Het Landelijk Bestuurlijk Netwerk Zorg-Straft

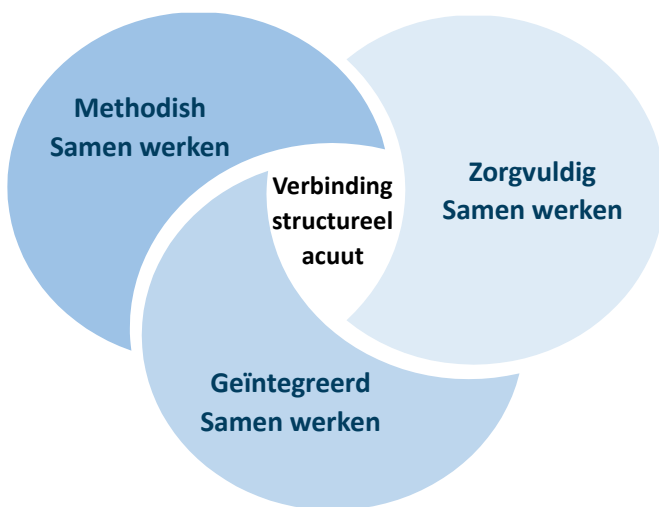
Nationale Politie, Openbaar Ministerie, Raad voor de Kinderbescherming, Reclassering, Veilig Thuis, Vereniging Nederlandse Gemeenten, ministeries Justitie en Veiligheid en Volksgezondheid, Welzijn en Sport, programma Toekomstscenario Kind- en gezinsbescherming

Samenvatting

'Acute onveiligheid' in geval van huiselijk geweld of kindermishandeling gaat over situaties waarin betrokkenen direct in veiligheid gebracht moeten worden of juist de check daarop of dat nodig is. Soms kunnen betrokkenen dat zelf, al dan niet samen met de hulpverlener of de sociale steun die er al is in het gezin. Soms is er meer nodig. Bij direct gevaar, waar extra inzet nodig is, vragen betrokkenen allereerst om veiligheid, om direct contact, om aan te sluiten bij hun behoeften.

We willen blijven bijdragen aan Veiligheid voorop als missie in de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling. Wat betekent dat als we samen op gaan in acuut?

De praktijk laat ons zien dat we in die situaties meer en meer bewegen naar regionale, geïntegreerde crisisinterventieteams, 24/7, 0-100, waarin professionals vanuit verschillend perspectief met de betrokkenen en hun sociale omgeving samen kijken en samenwerken.

Geïntegreerd samenwerken: Samen in actie op het moment zelf. *Methodisch samenwerken:* samen op in analyse op het duiden van de onveiligheid en de te nemen maatregelen (vrijwillig of gedwongen). *Zorgvuldig samenwerken:* samen op in de aanpak op wie wat moet doen bij (dreigende) escalatie.

Integraal, systeem- en mensgericht werken. De werkzame elementen die hiervoor nodig zijn blijken goed in beeld bij de professionals evenals de mogelijke verbeterlagen.

Teamleren werkt: door begeleide onderlinge uitwisseling in het hier en nu leren van de regio's waar het al goed lukt én van de regio's die goede ontwikkelvragen stellen om beter te worden. Leren van casuïstiek en onderzoek en wetenschap inzetten als bron van wijsheid.

De crisisinterventieteams staan niet op zichzelf. Crisisinterventie kan pas betekenis hebben als we niet louter inzoomen en reageren op het incident dat tot de crisis leidde (zoals: vader slaat omdat hij dronken is, dús hij heeft verslavingszorg nodig). Maar als we weten aan te sluiten op de aanpak die mét dit gezin is afgesproken om het vaak structurele patroon van geweld te doorbreken (zoals: vader gaat meestal halverwege de maand drinken omdat het geld op is en hij nu vanuit onmacht niet anders handelen kan. We maken de situaties van onveiligheid concreet en spreken af wat te doen). Acuut begint bij structureel, niet omgekeerd.

Wat te doen in acuut, ontstaat zodoende vanuit een gezamenlijk plan op structureel, waarin het recht (straf, civiel, bestuur) ondersteunend kan zijn aan het bieden van goede hulp. Daar waar we dát vertrouwen in de samenwerking kunnen organiseren, we weten wat we moeten doen in situaties van acuut en er verbinding is op de hulp, zorg en steun die er in het gezin of huishouden is, is het werk betekenisvoller. Een crisis is zelden de start van de onveiligheid, het begint al ver daarvoor.

De praktijk leert dat het niet altijd mogelijk is vanuit dezelfde coalitie van partijen te werken voor veiligheid. De mate en ernst van de zorgen, het patroon van onveiligheid, de diversiteit van problemen op verschillende leefgebieden, de samenstelling van het gezin, de eigen kracht van het gezinssysteem en de sociale ondersteuning zijn voorbeelden van factoren die meebepalen wat in de aanpak nodig is. De aanpak van acute situaties is een vak, een professie. Naast een aantal generieke competenties leren we dat ook specifieke deskundigheid nodig kan zijn, afhankelijk van de situatie. In de samenwerking hebben professionals vanuit hun taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden verschillende rollen.

Teamgericht werken is een werkzaam element. Praktijk en wetenschap sluiten hierin goed op elkaar aan. Zie bijvoorbeeld '[Verschillend perspectief, samen kijken](#)' (K. Lünemann, 2023) en '[Kwestie van een lange adem](#)' (Verwey Jonker Instituut, 2020). De '[Visie Gefaseerd samenwerken voor veiligheid](#)' (Vogtländer, Van Arum 2016) is daarbij een erkende, gedragen en geaccordeerde methodiek voor handelen.

Er is grote behoefte aan bestuurlijke doorzettingskracht om door heel het land tot een *integraal systeem- en mensgerichte aanpak in situaties van acute onveiligheid* te komen. De praktische basis is er in theorie én praktijk.

Inhoud

Inhoud	
Voorwoord	2
Samenvattig.....	3
Leeswijzer en notie op de inhoud.....	6
1. Mantra Acuut Onveilig.....	8
2. Samen op in Actie werk toe naar geïntegreerd samen werken in crisis.....	10
Kern.....	10
WHY > Recht op veilige relatie(s).....	10
Perspectief betrokkenen	10
Praktijkervaringen	10
Werkzame elementen.....	12
Inzicht	12
Leervraag	13
3. Samen op in Analyse werk samen vanuit één visie en methodiek	15
Kern.....	15
HOW > Professioneel handelen en gefaseerd samenwerken voor veiligheid.....	15
Perspectief betrokkenen	15
Praktijkervaringen	15
Werkzame elementen.....	17
Inzicht	18
Leervraag	18
4. Samen op in Aanpak werk zorgvuldig samen voor verbinding structureel-acuut	22
Kern.....	22
WHAT > Gezamenlijk Plan	22
Perspectief betrokkenen	22
Praktijkervaringen	22
Werkzame elementen.....	23
Inzicht	24
Leervraag	25
5. Samen op in beleid & bestuur benut doorzettingskracht	26
Waardeer en versterk wat goed gaat.....	26
Laat los wat niet meer werkt	28
Voeg toe en ontwikkel wat nu nodig is	29
Verantwoording.....	31
Marathonners en gesprekspartners.....	32

Leeswijzer en notie op de inhoud

Leeswijzer

Deze rapportage start met de besluitvorming uit het Landelijk Netwerk Zorg-straft van 14 november 2023 op opbrengsten en vervolg. Die besluitvorming maakt, samen met de oplevering van deze rapportage aan iedereen die eraan bijgedragen heeft, de leerproces en de PDCA rond.

Vervolgens treft u de samenvatting, de inhoudsopgave en op deze pagina de leeswijzer.

Hieronder treft u de 'mantra' op acuut onveilig aan (1). In de uitvoering van deze opdracht bleek het goed mogelijk met de professionals op het eerste deel van de Visie Gefaseerd samenwerken voor veiligheid, 'eerst samen werken bij acuut' een sterk en gedragen werkproces te expliciteren. Het krijgt uitvoering in steeds meer praktijk of stimuleert juist door teamleren verder tot ontwikkeling te komen. De 'mantra op acuut' is een cyclisch werkproces dat – in een logische en werkbaar uitwerking van processtappen- de aanpak bij structureel direct verbindt aan de aanpak van acuut.

Na de mantra 'eerst samen werken bij acuut' werken we steeds een deel ervan verder uit: samen op in actie (2), samen op in analyse (3) en samen op in aanpak (4).

We doen dat op dezelfde manier:

We starten met het herhalen van de kern en spiegelen dit deel van de aanpak aan het perspectief van de betrokkenen.

Daarna scherpen we onze focus en de bedoeling met enkele praktijkvoorbeelden.

We ordenen de werkzame elementen die op dit deel van de aanpak bleken.

We noemen het inzicht dat hieruit bleek en zoeken op enkele leervragen steun in onderzoek en wetenschap.

De kansrijke ontwikkeling in de praktijk is nu in beeld. Van hieruit zetten we door naar de strategische kansen en uitdagingen die er zijn: samen op in beleid & bestuur (5). We ronden af met de verantwoording over de uitvoering van deze opdracht en de weergave van gesprekspartners en marathonniers die bij hebben gedragen aan het resultaat dat voor u ligt.

Notie op de inhoud: gezin

Ten aanzien van de inhoud van de rapportage willen we vooraf 3 noties opnemen over het gebruik van de term gezin of huishouden.

Allereerst is het belangrijk op te merken dat we met gezin of huishouden bedoelen 'de personen die in een gezinsverband leven of hebben geleefd of die een gezamenlijke huishouding voeren of hebben gevoerd' (Handelingsprotocol VT 2021). Juist in situaties van onveiligheid bij huiselijk geweld en kindermishandeling is het goed ons te beseffen dat een gezin of huishouden meer kan zijn dan wat we 'ter plaatse' tegenkomen. Denk aan:

- Samengestelde gezinnen
- Gezinnen met uitwonende kinderen
- Familiebanden (bijvoorbeeld bij eengerelateerd geweld, ouderenmishandeling)

- Verschillende gezinnen waarin de pleger of het slachtoffer in steeds nieuwe relaties hetzelfde rolgedrag laten zien
- Ex-partners (denk aan stalking).

Een tweede belangrijke notie op de term 'gezin' is dat er vaak gesproken wordt over 'hulp aan het gezin', denk bijvoorbeeld aan '1 gezin, 1 plan'. In de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling werken we samen *voor veiligheid*. Dat betekent niet per definitie dat de hulp gericht is op het in stand houden of herstellen van de gezinsstructuur. Denk bijvoorbeeld aan de aanpak van intiem terreur, daar is de hulp gericht op het verbreken van de dwangmatige controle van de pleger op het slachtoffer die in één huishouden samenleven.

En tot slot een opmerking over het veiligheidsplan dat met 'alle betrokkenen in het gezin' wordt gedeeld. In situaties van onveiligheid waar sprake is van samenloop van zorg en straf kan het zo zijn dat juist de afspraken in het veiligheidsplan níet met alle betrokkenen in het gezin of huishouden worden gedeeld. Die keuze is dan onderbouwd met redenen van veiligheid met betrekking tot één of meer van de betrokkenen. Denk aan slachtoffers die zich melden en het direct gevaar op kan leveren als de pleger geïnformeerd raakt over de melding.

1. Mantra Acuut Onveilig

Mantra Acuut Onveilig – de stappen

Iedereen heeft recht op veilige relaties en een veilig thuis. En in situaties van acuut willen we met onze aanpak betekenis geven (why). Dit doen we vanuit de visie gefaseerd samenwerken voor veiligheid: eerst investeren we in directe veiligheid, dan risicogestuurde zorg en vervolgens in herstel (how). Het plan is met alle partijen (gezinsleden en betrokken professionals) besproken en het is duidelijk wie wat moet doen bij (dreigende) escalatie en welke professie daarbij nodig is (what & who).

En hoe gaat dat in zijn werk?

Het begint altijd met een **melding**. *Melders* zijn directbetrokkenen, naasten en/of professionals. Daarnaast heb je ook *aannemers* nodig, waar komt de melding binnen en welke expertise is beschikbaar? Aannemers moeten bereikbaar, beschikbaar en betrouwbaar zijn. In veel situaties weten we niet wat er aan de hand is. Er kunnen signalen zijn van HG/KM, of er kan sprake zijn van verward en onbegrepen gedrag.

Na een melding volgt dan een **eerste beoordeling** om een beeld te krijgen van de feitelijke gebeurtenissen. Ook gaat het om verrijken, is dit gezin bekend? Informatie wordt gecombineerd om tot een goede duiding te kunnen komen van urgentie, aard en ernst van de situatie en in hoeverre betrokkenen direct in veiligheid gebracht moeten worden. Zo ja: erop af met de partijen die dan nodig zijn (*er-op-affers*). Dit wordt ook wel een **motorkapoverleg** genoemd: doel is om op basis van de situatie ter plaatse en beschikbare informatie te komen tot een eerste veiligheidsbeoordeling en duiding van de situatie.

Vervolgens gaat het om veilig stellen, veiligheidsbeoordeling en veiligheidsmaatregelen (VVV). Bij het **veiligstellen** ga je eropaf en gaat het om veiligstellen van sporen bij (vermoeden van) een strafbaar feit en veilig stellen van (betrokken) personen en professionals.

De **veiligheidsbeoordeling** gaat over beoordeling van direct gevaar, van afstemmen tussen zorg/straf voor het bieden van hulp, het begrenzen van gedrag en het beschermen van betrokkenen en evt. het uitvoeren van letselonderzoek. Daar heb je *aanhakers* voor nodig, forensisch arts, RvdK, OM, burgemeester als beoordelaars, begrenzers en beschermers of(wijkteams, zorgaanbieders, sociaal netwerk, maatschappelijk werk (als bieders van hulp en steun).

De **veiligheidsmaatregelen** zijn gericht op wat direct voor nu nodig is en wat op lange(re) termijn. Het gaat over onderzoek, wat is er (onderliggend) aan de hand, en over interventies, kan het vrijwillig of moet het gedwongen. Wat is een veilige plek en wat kan het sociaal netwerk betekenen? Wat is hierin eerder afgesproken? Is er al hulp? Belangrijk is om steeds de onveilige situatie(s) te beschrijven en niet de risicofactoren. Het maken van concrete veiligheidsafspraken over wat te doen maakt handelen in die situaties mogelijk.

Het stopt nooit na acuut, dan hebben we **op te volgen**. Welke hulp en bescherming is nodig om verder te komen op de focus veiligheid (integraal systeem- en mensgericht). Ook de leefwereld staat voorop. Hulp wordt op maat geboden en er is aandacht voor wat de gezinsleden nodig hebben en aan kunnen.

Het **Veiligheidsplan** is een zorgvuldige kwalitatieve rapportage om te bouwen aan veiligheid, waarbij we niet alleen inzoomen op het incident (bijvoorbeeld: dronken = verslavingszorg inzetten), maar ook uitzoomen op structureel (vader drinkt op vrijdagavonden vanwege hoge schulden en slaat zijn vrouw in gezicht in aanwezigheid van de kinderen. Alle gezinsleden leven hele week gespannen en angstig toe naar de volgende onveilige situatie). Het Veiligheidsplan maakt duidelijk wat in deze situaties moet gebeuren. De gezinsprofielen zijn helpend om patronen van geweld te begrijpen en zicht te krijgen op de signalen en veiligheidsrisico's (t.b.v. acuut) en welke aspecten van hulp en bescherming voorrang krijgen in het plan.

Als we al voordat de escalatie zich voordoet weten wat er speelt in dit gezin en met elkaar - de betrokkenen, hun sociale omgeving en de professionals die als 'bij-blijvers' betrokken zijn in het gezin – een plan hebben op wat concreet moet gebeuren in situaties van acuut, dan kunnen we die afspraken kenbaar maken aan de professionals die 24/7 bereikbaar en beschikbaar zijn voor crisis. Zodoende werken we van structureel naar acuut en geven we betekenis in de aanpak.

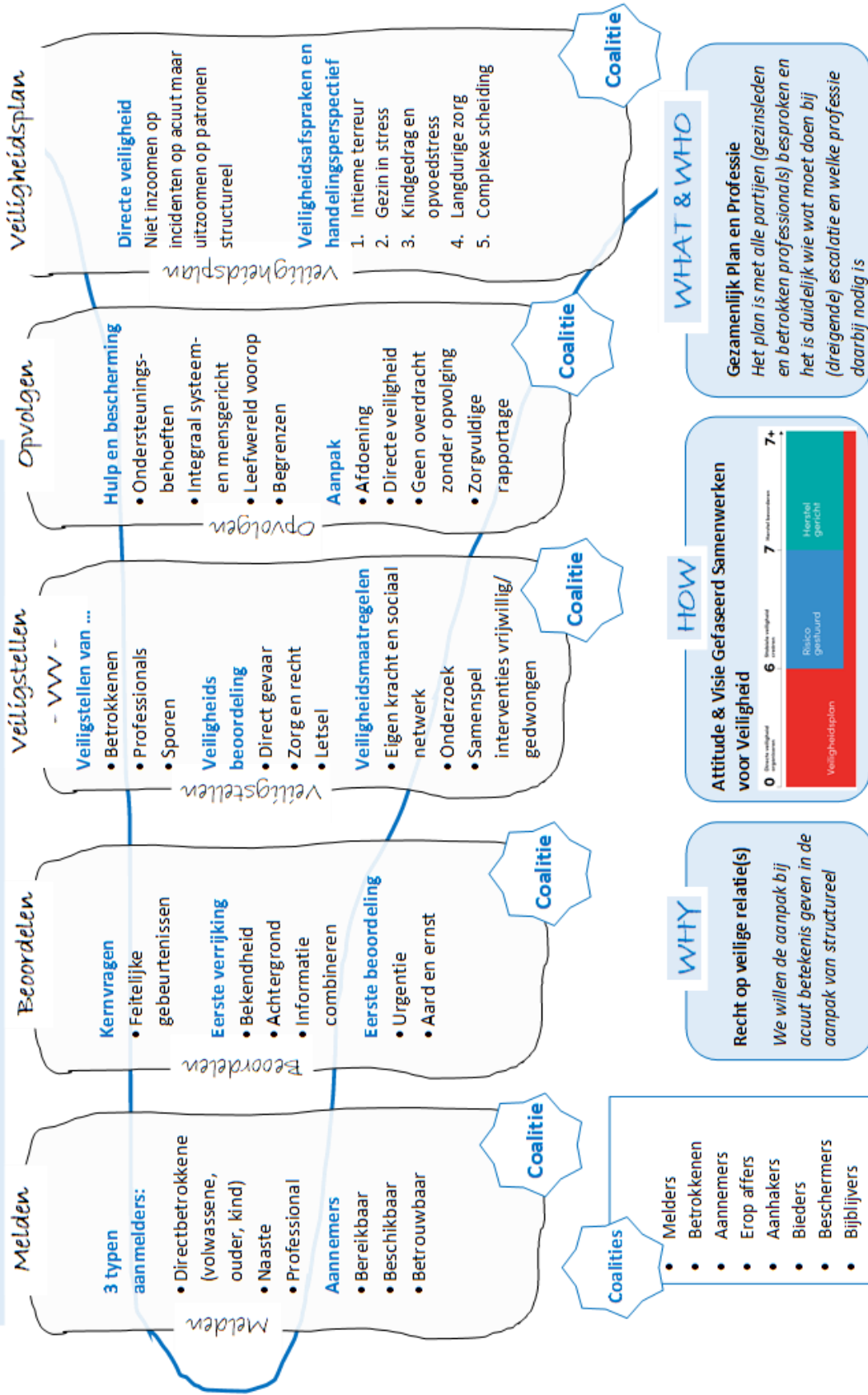
Mantra Acuut Onveilig in omgekeerde zin

Net als deze tekst kun je de visualisatie óók verticaal lezen. Een overdracht in omgekeerde zin van structureel naar acuut: wat hebben we vanuit het veiligheidsplan mee te geven aan... Wat hebben we op te volgen als het acuut wordt, welke veiligheidsmaatregelen zijn al aanwezig om te weten. Daar zit de kern van de aanpak: als bekend is dat er talloze situaties van al dan niet acute onveiligheid aan de melding vooraf zijn gegaan en waarschijnlijk meerdere hermeldingen zullen volgen voordat betrokkenen/ gezin/ huishouden in staat is zelf voor voldoende veiligheid te zorgen ... wat is dan het (veiligheids) plan? We werken dan vanuit het veiligheidsplan 'naar voren', naar de situatie van acuut onveilig toe.

Marathon 3: Samen op in AANPAK

Marathon 2: Samen op in ANALYSE

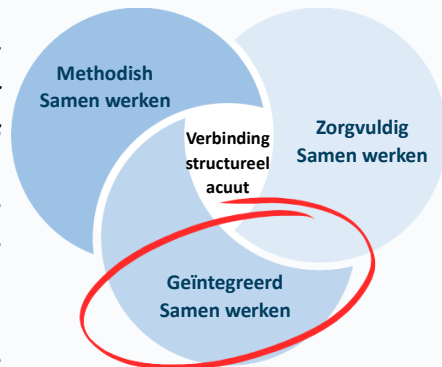
Marathon 1: Samen op in ACTIE

2. Samen op in Actie | werk toe naar geïntegreerd samen werken in crisis

Kern

Acuut (fysiek) gevaar bij huiselijk geweld of kindermishandeling vraagt om direct ingrijpen (of juist de check daarop of dat nodig is). Soms kunnen betrokkenen dat zelf, al dan niet samen met de hulpverlener of de sociale steun die er al is in het gezin. Soms is er meer nodig. Bij direct gevaar, waar extra inzet nodig is, vragen betrokkenen allereerst om veiligheid, om direct contact, om aan te sluiten bij hun behoeften. Het is belangrijk om op basis van de situatie ter plaatse gezamenlijk goed te kunnen duiden wat er aan de hand is (motorkapoverleg). De praktijk laat ons zien dat we in die situaties meer en meer bewegen naar regionale, geïntegreerde crisisinterventieteams, waarin professionals vanuit verschillend perspectief met de betrokkenen en hun sociale omgeving samenwerken.

WHY > Recht op veilige relatie(s)

In de basis komt het erop neer dat iedereen recht heeft op een veilig thuis, iedereen heeft recht op veilige relaties. En in situaties van acuut trekken we samen op voor een betekenisvolle en daadkrachtige interventie om onveilige relaties tussen leden binnen het gezinssysteem te doorbreken en directbetrokkenen te beschermen en te helpen.

Perspectief betrokkenen

Wat hebben betrokkenen van ons nodig in situaties van direct gevaar?

- Eerst veiligstellen van betrokkenen, professionals en sporen
- Echt contact maken, laten voelen dat je er voor hen bent
- Je hebt oog voor iedere betrokkene: kind, ouder, volwassene, slachtoffer, pleger

Praktijkervaringen

Friesland, Janneke van Veilig Thuis:

We screenen en beoordelen op acuut samen met politie, wijkteams, ggz, verslavingszorg, Fier en zorg- en veiligheidshuis. Als de politie belt hebben wij altijd mensen beschikbaar bij VT om mee te beoordelen of mee te gaan. We hebben een gezamenlijke appgroep en als ik ggz moet hebben, krijg ik binnen een half uur reactie van ggz, die meegaat ofwel intensief betrokken is/blijft. Ter plaatse komen bij acuut is altijd samen met de politie, ook voor onze eigen veiligheid. En als je elkaar goed kent en vertrouwt op elkaars expertise, dan deel je de informatie die van belang is, de AVG speelt dan geen belemmerende rol. Als er geen sprake is van acuut, leggen we binnen 48 uur contact met het gezin. Als ze niet meewerken geeft dat ook veel informatie over vervolg. We zijn trots dat het echt werkt met elkaar en staan er ook direct als dat nodig is.

Haaglanden, Miriam van CIT/jeugdbescherming:

We zijn altijd 24/7 bereikbaar en binnen 2 uur beschikbaar voor gezinnen met kinderen van 0-18 jaar die in acute crisis zijn en zijn bezig met de ontwikkeling naar 0-100 jaar. We bieden intensief en daar waar het nodig is hulpverlening aan deze gezinnen. We hebben brede expertise tot onze beschikking (SPH, psychiatrie, verstandelijke beperking, verslaving, ambulante spoedhulp, veilig thuis, etc.). Bij de bureaudienst waar meldingen binnenkomen is altijd een gedragswetenschapper, orthopedagoog en/of (GZ) psycholoog, bereikbaar en beschikbaar. We hebben duidelijke afspraken gemaakt met de wijkteams, hebben rechtstreekse nummers van de RvdK en een achterwacht/lijn met een dienstdoende psychiater (via SPV-er) en werken veel samen met politie (o.a. Tijdelijk Huisverbod), scholen, ziekenhuizen, ambulance en huisartsenposten. Buiten kantoor tijden kunnen wij in veel systemen kijken om na te gaan of er door lopende hulpverlening al (veiligheids-)afspraken zijn gemaakt waar wij op kunnen terugpakken. Wij zijn ook onderdeel van de crisisregeling bij calamiteiten van de GGD en beschikbaar voor inzet daarbij.

Gooi & Vechtstreek, Nikki van de politie:

Politie komt ter plaatse en mevrouw zegt dat zij gewurgd is door haar man. Meneer zegt dat juist mevrouw hem heeft geslagen en beiden willen geen aangifte doen. Politie wil dit in eerste instantie gaan afronden, maar belt VT in kader van samen op in acuut. Bij VT is het gezin al langere tijd wél bekend, er zijn meerdere meldingen van kindermishandeling. De crisisdienst van VT komt ter plaatse en voeren gesprek met betrokkenen, vader is aangehouden. VT doet ambtshalve aangifte en met betrokkenen wordt toegewerkt naar duurzame veiligheid. Als politie VT niet had gebeld, was deze inschatting niet gemaakt. Als sprake is van geweld of mishandeling dan is dat altijd in alle gevallen: bellen en afstemmen, daar gaat het tenslotte om. We doen het samen.

Hart van Brabant, Sietske van CIT:

Professionals vanuit vijf organisaties zijn betrokken in het crisisinterventieteam (VT, Sterk Huis, Amarant, GGZ en JB Brabant) en allemaal in dienst van hun moederorganisatie. We pakken de crisis breed op van 0-100, behalve ggz, dat doet de ggz-crisisdienst. Als het gaat om acuut onveilig zijn we maximaal 24 uur betrokken, mits geen hulpverlening betrokken is. We kijken of we ter plaatse kunnen werken (liever te veel dan te weinig), doen wat nodig is en maken goede verbinding met politie, ggz, huisartsenpost, etc. We werken met alle partijen samen binnen het zorg- en veiligheidshuis. Als bijvoorbeeld een gesprek is met iemand die hoge schulden heeft en er is mogelijk meer aan de hand, dan kan er makkelijk geschakeld worden met de verdieping boven om af te stemmen met partijen.

IJsselland, Rinke van de politie:

We werken veel en goed samen: JB, VT en politie. Bij een echte acute situatie bellen we de OVD-R om direct op te trekken. Het is heel belangrijk dat de politie mee is vanaf het eerste moment. Een goed begin is namelijk het halve werk: wie doet wat op welk moment. Een snelle beoordeling leidt eerder tot veiligheid. VT is 24/7 bereikbaar en beschikbaar. Ons tactisch overleg is in ontwikkeling: met VT, politie, zorg- en veiligheidshuis, OM, Raad voor de Kinderbescherming en reclassering gaan we met elkaar na of de processen die we hebben afgesproken ook echt lopen. We lopen met elkaar mee, leiden samen op, hebben een gezamenlijke appgroep en organiseren netwerkbijeenkomsten. We durven en willen elkaar aanspreken, als er iets wat minder is gelopen. Het heeft ons heel goed geholpen om door elkaars bril te kijken. We 'vinden, binden en scoren', zoals Tjalling van den Berg en Ruben Bakema in hun boek Eco coachen zeggen.

Twente, Megan van Veilig Thuis

We hebben binnen VT een crisisteam van 14 professionals (24/7). We werken altijd met z'n tweeën, voor- en achterwacht. De bereikbaarheidsdienst met gedragswetenschappers doen we samen met

IJsselland. Waar nodig gaan we samen op met politie (ook avond en nacht). Bijvoorbeeld als het ziekenhuis belt en er een baby onder invloed van cocaïne is geboren. Het eerste contact is met de betrokkenen samen met de politie. Bij zorgwekkend (psychisch) gedrag komt street-triage (11-23u) altijd, zij wegen dan of een ggz beoordeling nodig is. Onder regie van het zorg- en veiligheidshuis is een code rood overleg geïnitieerd n.a.v. een aantal familiedrama's. Elke donderdag hebben we overleg met alle partners (OM, politie, ggz, reclassering, JB, VT, forensische zorg, etc.). Code rood is sprake bij intiem terreur en/of familiedrama. Er zitten 15 partners aan tafel mét mandaat om informatie uit te wisselen op basis van een convenant. Informatie wordt gebundeld en samen geduid op acuut gevaar. We hebben een overkoepelend systeem waar alle partners in kunnen.

Werkzame elementen

Als dit nu de praktijk is, wat zijn dan de werkzame elementen? Werkzame elementen zijn onmisbare onderdelen die zorgen dat het werkt. Als deze elementen ontbreken dan werkt het niet.

Samen op in actie met inzet van (brede en specifieke) expertise

- Een goede screening/ beoordeling kan alleen *samen mét* andere partijen voor een volledig beeld van de situatie, ook wel bekend als de motorkapoverleg.
- Brede én specifieke expertise is onmisbaar voor inschatting van acute situaties
- Netwerk vraagt om samenwerken tussen personen en elkaar kennen, vinden en vertrouwen
- Een brede blik van 0-100 is helpend om in samenhang naar het hele systeem te kunnen kijken

Bereikbaarheid en beschikbaarheid van informatie, expertise en hulp

- Deel in acute zaken informatie met verschillende partijen en breng deze bij elkaar. Het combineren van informatie is essentieel om de acute onveiligheid te kunnen inschatten
- Leg goed uit aan betrokkenen waar het om gaat en waarom informatie is gedeeld (wat heb je gedaan en waarom)
- Zorg dat generieke expertise altijd bereikbaar en beschikbaar is (crisisteam)
- Zorg dat specifieke expertise altijd bereikbaar en beschikbaar is voor advies, beoordeling en inzet van interventie(s)
- Voor een goede opvolging en bescherming van betrokkenen is hulp na crisis bereikbaar en beschikbaar

Inzicht

Werk toe naar geïntegreerd samen werken in crisis van 0-100

In de praktijk tekent een beweging af naar regionale geïntegreerde crisisinterventieteams waarin in ieder geval de CIT's-Jeugd/JB-crisisdienst en de crisisdienst van Veilig Thuis onder een bestuurlijke opdracht samenwerken. Er lijken verschillende uitvoeringsvarianten te zijn. Het betreft bijvoorbeeld netwerkorganisaties die veelal opgehangen zijn aan een 'moeder'-organisatie en waar vanuit verschillende kernpartners middels detacheringen verbinding in persoon en praktijk wordt gerealiseerd. Belangrijke kernpartners zijn bijvoorbeeld Vrouwenopvang, verslavingszorg en GGZ. De politie gaat 'samen op' met dit team dat 24/7 beschikbaar is voor de doelgroep 0-100. 'Aanhakers' zijn, afhankelijk van de situatie in het gezin, bijvoorbeeld het OM, de RvdK, de forensisch arts. De gemeenten staan aan de lat voor zowel de bestuurlijke opdracht tot de vorming van deze geïntegreerde

crisisinterventieteams als voor het continueren (de 'bij-blijvers') of organiseren van de hulp, zorg bescherming die na overdracht nodig blijkt (zorgaanbieders, lokale teams, jeugd- en gezinsbeschermers, maatschappelijk werk).

We zien enkele goed werkende uitvoeringsvarianten, locaties die voor een 'groeisprong' staan en daar ondersteuning in kunnen gebruiken en regio's waar deze beweging nog veel minder voet aan de grond heeft gekregen. Doorontwikkeling zou kunnen liggen in het versterken van deze beweging door bijvoorbeeld de uitwerking en accordering van de uitvoeringsvarianten, de ondersteuning van regionale doorontwikkeling en last but not least het betrekken van de gemeenten die de bestuurlijke ruimte moeten geven.

Leervraag

Om te leren van onderzoek en wetenschap komen we op de volgende twee leervragen voor het 'geïntegreerd samen werken in crisis 0-100':

- Wat betekent geïntegreerd samen werken, wat is daarvoor nodig en wat is de meerwaarde?
- Wat maakt dat generieke én specifieke expertise nodig is aan de voorkant voor beoordeling van acute situaties van huiselijk geweld en kindermishandeling?

Wat betekent geïntegreerd samen werken, wat is daarvoor nodig en wat is de meerwaarde?

Er is een verschil tussen integraal en geïntegreerd werken. Integraal betekent 'allesomvattend', er ontbreekt aan niets. Bij complexe problemen kan de zorg veelomvattend zijn, maar niemand kan in elke omstandigheid allesomvattende hulp bieden. Van Leeuwen (2018) pleit dan ook voor geïntegreerde hulp, dat wil zeggen, hulp dat in samenhang, gecoördineerd en op elkaar afgestemd wordt geleverd. Het gaat om het vaststellen van de hoofd- en bijzaken en wat de samenhang en wisselwerking is van de verschillende problemen. Op die manier kunnen de juiste effectieve interventies in de goede volgorde worden aangeboden, waarbij binnen een eenheid van taal wordt gecommuniceerd en is de belasting van de gezinsleden niet groter dan strikt noodzakelijk. Wanneer we zien dat de nood hoog is willen we (te) snel handelen. Daarbij willen we vaak te veel tegelijkertijd aanpakken, waardoor we van alles een beetje doen en moeite hebben om los te laten en te prioriteren. Geïntegreerde samen werken is in feite: in de goede volgorde, in de juiste mate en op het juiste moment en met een goede afstemming tussen alle interventies (tegelijk of na elkaar).

(bron: Bureau Peers Integraal redeneren bij gezinnen met meervoudige en complexe problemen, mei 2020).

Hoe zorg je ervoor dat professionals écht samenwerken? Geïntegreerd samen werken wordt geleverd door professionals met deskundigheden en vaardigheden die elkaar aanvullen en gelijkwaardig samenwerken. Dat betekent dat ze een gezamenlijke visie hebben op de problematiek en elkaars professionele redenering en perspectief kennen (Bron: Bureau Peers Integraal redeneren bij gezinnen met meervoudige en complexe problemen, mei 2020)

Een belangrijke meerwaarde van het geïntegreerd werken is dat alle gezinsleden worden betrokken. Professionals met verschillende achtergrond en expertise van verschillende organisaties krijgen dan een goed beeld van de (gezins)dynamiek. Zo'n geïntegreerde aanpak geeft inzicht in wat nodig en passend is (en voor wie). Een goed voorbeeld is Switch: hulpverleners van Altra (jeugdzorg), Blijf Groep (vrouwenopvang), GGZ en de Waag (forensische GGZ) werken samen in één behandelteam en kijken samen welke hulp nodig is om de (intergenerationele) geweldspatronen te

stoppen en te doorbreken. De behandelaren zien als belangrijke meerwaarde het geïntegreerd werken door mensen met een verschillende achtergrond en expertise van verschillende organisaties. Alle gezinsleden worden betrokken bij de hulpverlening. Dit zorgt ervoor dat een goed beeld ontstaat van de gezinsdynamiek, want met beide ouders en kinderen wordt besproken wie wat heeft gezien en tegelijkertijd wordt de problematiek van het gehele gezin aangepakt (Bron: Verwey Jonker Instituut; [Integrale aanpak Switch doorbreekt geweldsspiraal](#); september 2022).

Ook in een acute situatie is het wenselijk dat, indien een gedwongen kader nodig is, binnen een palet aan maatregelen (civiel, bestuur, straf) gekeken wordt welke maatregel best passend is. Hiervoor is vroegtijdige afstemming zorg/straf nodig en gewenst, omdat alle juridische maatregelen hun eigen wettelijke procedures kennen.

Wat maakt dat generieke én specifieke expertise nodig is aan de voorkant voor beoordeling van acute situaties van huiselijk geweld en kindermishandeling?

In het commissiedebat over femicide (27 september 2023) is nadrukkelijk genoemd dat de 'rode vlaggen' moeten worden herkend als sprake is van intiem terreur (dwingende controle) en dat daarvoor specifieke deskundigheid nodig is om gerichte interventies in te kunnen zetten. Geweld dat uit onmacht of frustratie voortkomt, vraagt om een geheel andere aanpak, dan geweld dat bedoeld is om te controleren en manipuleren. In acute situaties bij huiselijk geweld of kindermishandeling is niet altijd op voorhand duidelijk welke patronen van geweld aanwezig zijn. Zowel het geweld als de problematiek in het gezin kan enorm verschillen. Om die reden is het van belang dat specifieke expertise beschikbaar is op momenten dat sprake is van acuut gevaar, zodat gezamenlijk beoordeeld kan worden welke interventie passend is voor de veiligheid van de betrokkenen. Specifieke expertise is nodig als het gaat om herkennen van geweldsdynamiek tussen partners en geweldspatronen in het gezin. Inzicht in deze (gezins)profielen helpt professionals de problematiek te begrijpen en zicht te krijgen op de veiligheidsrisico's die spelen en welke hulp en bescherming nodig is (Lünnemann et al., 2023). Een betere inschatting en screening van het soort geweld en de problematiek in het gezin is nodig om gericht maatwerk te bieden (Bron: kwestie van lange adem, Verwey Jonker Instituut, 2020). Uit de gesprekken met cliënten komt naar voren hoe zij, waar sprake is van complexe en ernstige problematiek, van incident naar incident leven, waar de hulp de ene keer wel, maar vaker niet aansluit omdat hulp niet voldoende wordt gecombineerd met bescherming en/of onvoldoende hulp op maat wordt geboden (Bron: Verwey Jonker Instituut; [Op zoek naar beschermingsarrangementen bij huiselijk geweld](#); april 2023).

Daarnaast zijn generieke competenties van belang als het gaat om beoordelen en handelen in crisissituaties. In de [richtlijnen jeugdhulp en jeugdbescherming](#) (© NVO, BPSW en NIP, 2015) komt naar voren dat een professional van een crisisdienst over de volgende (generieke) competenties moet beschikken voor het beoordelen en handelen in crisissituaties:

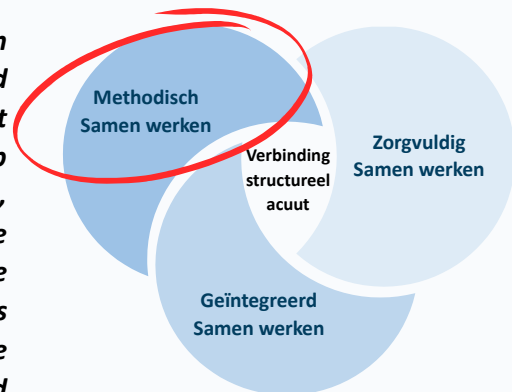
- directief kunnen zijn, motiverend kunnen werken;
- actief informatie kunnen verzamelen, wegen, beoordelen, besluiten en ernaar handelen;
- gestructureerd kunnen werken en snel kunnen schakelen;
- samen kunnen werken met andere hulpverlenende instanties;
- kunnen putten uit een behoorlijke ervaringskennis van crisissituaties;
- risico's kunnen inschatten en openstaan voor overleg en consultatie.
- Uit onderzoek komt naar voren dat de effectiviteit van de hulp in een crisis samenhangt met onder meer de expertise van de hulpverlener (Simmington, Cargill & Hill, 1996¹)

¹ Simmington, J. A., Cargill, L. & Hill, W. (1996). Crisis intervention: program evaluation. Clin Nurs Res. 5 (4), 376

3. Samen op in Analyse | werk samen vanuit één visie en methodiek

Kern

De praktijk leert dat het niet altijd gemakkelijk is om direct, in de acute situatie, te duiden wat er aan de hand is en wat nodig is. De mate en ernst van de zorgen, het patroon van onveiligheid, de diversiteit van problemen op verschillende leefgebieden, de samenstelling van het gezin, de eigen kracht van het gezinssysteem en de sociale ondersteuning zijn voorbeelden van factoren die meebepalen wat nodig is. Het duiden van acute situaties is een vak, een professie. Naast een aantal generieke competenties leren we dat ook specifieke deskundigheid nodig kan zijn, afhankelijk van de situatie. In de samenwerking hebben professionals vanuit hun taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden verschillende rollen. Het verzamelen en analyseren van (nieuwe) informatie om te kunnen duiden (of het precies kijken wat er aan de hand is) vraagt om methodisch handelen. Bijvoorbeeld daar waar het kan samen te werken ten aanzien van de verschillende onderzoekshandelingen, om de betrokkenen niet onnodig dubbel te belasten en het feitenonderzoek zoveel als mogelijk eenduidig uit te voeren. Een zelfde taal daarin spreken en een gezamenlijke visie is daarbij helpend.

HOW > Professioneel handelen en gefaseerd samenwerken voor veiligheid

Het stoppen van geweld en het doorbreken van structurele geweldspatronen vergt niet alleen specialistische kennis maar ook samenwerking vanuit een gezamenlijke visie. Dit doen we vanuit de visie gefaseerd samenwerken voor veiligheid: eerst investeren we in directe veiligheid, dan risicogestuurde zorg en vervolgens in herstel. Vanuit verschillende perspectieven maken we een (veiligheids)analyse. We vertrouwen op elkaars expertise en reflecteren op ons eigen professionaliteit, houding en attitude.

Perspectief betrokkenen

Wat hebben betrokkenen van ons nodig in het duiden van wat er aan de hand is?

- Betrokken zijn/worden (verder dan de huiskamer, kinderen, boven, buiten)
- Gesprek over onveiligheid aangaan, woorden geven
- Eerst met iedereen praten, voordat je besluiten neemt
- Betrokkenen niet onnodig belasten (één keer verhaal laten vertellen)
- Bejegening o.b.v. gelijkwaardige basis en neutrale bewoordingen

Rotterdam, Hester van de politie

Melding bij politie: een heftig steekincident waarbij vader moeder heeft gedood, dochter van 14 jaar is getuige. CIT gaat meteen samen met politie een gezamenlijke inschatting maken wat nodig is. Meerderjarige zoon arriveert ter plaatse, door het ontstane gezagsvacuüm moet echter eerst onderzocht worden of het voor dochter (14) bij haar broer wel veilig is. Omdat CIT reeds betrokken is kan ze dit meteen aan de betrokkenen en haar politiecollega's uitleggen. Onderweg naar het politiebureau belt CIT met VT en voorziet VT hen van voorinformatie rondom het gezin. Ook wordt gebeld met de RvdK. Daaruit blijkt dat het zusje onder toezicht staat bij de William Schrikker Stichting. Op verzoek van de politie deelt ook haar collega (doelgroepen coördinator) de beschikbare informatie over het gezin. "Waar we anders vaak ná elkaar onze inzet plegen, kunnen we dat nu gelijktijdig doen. Dat voorkomt dat beschikbare kennis onbenut blijft op het moment dat er cruciale beslissingen worden genomen over de veiligheid. Voorkennis, in dit geval rondom eergeweld, kon nu door CIT en de recherche meteen worden meegenomen."

De gedragswetenschapper van VT is gebeld met expertise rondom eergeweld. De door haar direct opgestelde, gerichte vragen worden tijdens het verhoor aan betrokkenen voorgelegd. De rechercheur en CIT doen gezamenlijk het verhoor. "Dit maakte dat de betrokkenen maar één keer hun verhaal hoefden te doen en direct uitleg kregen over de betrokken instanties en wat ze daarvan kunnen en mogen verwachten. Dat is niet alleen voor de organisaties veel efficiënter, het maakt het voor betrokkenen ook minder overweldigend dan wanneer verschillende professionals na elkaar iets van hen willen."

Dochter wordt door CIT dezelfde nacht nog met haar broer naar huis gebracht. CIT blijft nog het hele weekend voor hen beschikbaar, houdt telefonisch contact en zet voor dochter (14) acuut traumabehandeling in. Na de rechtszaak over de voogdij, draagt CIT over aan de gezinsbeschermer, waar haar zusje reeds onder toezicht staat.

Grote winst van de samenwerking zit volgens de betrokken professionals in het feit dat zij elkaar zien, met elkaar werken en van elkaar leren. "Er is een gevoel van collegialiteit ontstaan. Door de fysieke nabijheid voelt het niet meer als mijn, maar ons probleem en we zoeken samen naar het beste maatwerk. Doordat we met elkaar zaken doorlopen, krijgen we ook meer begrip voor uitdagingen en beperkingen van elkaars werk. Dit maakt ook dat we dingen los kunnen laten omdat we op de expertise van de ander durven vertrouwen."

Zeeland, Amsterdam, Jeanne van de Raad voor de Kinderbescherming

Het betrof een terugmelding vanuit Veilig Thuis Zeeland. De RvdK had eerder onderzoek gedaan en afgesloten zonder een maatregel, maar met het verzoek aan de hulpverlening een terugmelding te doen wanneer ouders zouden afhaken bij de hulpverlening.

Er kwam inderdaad een terugmelding vanuit VT in januari 2023. In de stukken van VT stonden het gespreksverslag met ouders en verslagen van gesprekken met de werkgever van vader, de hulpverlening van het gezin, twee jeugdverpleegkundigen en de huisarts. Het betrof recente informatie van nog geen vier weken oud, die bovendien door de betrokkenen was geaccordeerd. Ik heb natuurlijk wel zelf nog gesprekken gevoerd met ouders, maar aan de eerder genoemde informanten toestemming gevraagd om hun informatie te gebruiken in mijn rapport. Ik heb ook in mijn rapport benoemd hoe ik aan de informatie gekomen ben.

Voordeel hiervan was dat de informanten niet opnieuw hetzelfde verhaal hoefden te vertellen en ik betrekkelijk snel klaar was met het onderzoek omdat ik enkel nog recente informatie hoefde op te vragen bij de Veilige opvang waar moeder intussen verbleef en bij het dagverblijf van het kind.

In de casus die ik samen met een collega heb opgepakt in Amsterdam is het ongeveer hetzelfde gegaan. Vanuit VT Amsterdam is een verzoek tot onderzoek gekomen waarin al zijn opgenomen: het gesprek met ouders, uitgebreide gesprekken met de kinderen, gesprekken met huisarts, hulpverlening en scholen van de kinderen (alles geaccordeerd). Ook dit is recente informatie die we in het onderzoek goed kunnen gebruiken en maakt dat we deze gesprekken niet opnieuw hoeven te doen, of enkel even hoeven te checken of er aanvullende informatie is. Het gesprek met ouders doen we uiteraard altijd zelf.

Linda, Openbaar Ministerie:

In het strafrecht duren procedures soms lang, zeker als er hoger beroep volgt en verklaringen (soms onder druk) weer worden bijgesteld. Dan is het goed om te zien, dat de dossiers die bij huiselijk geweld op het eerste acute moment door de politie worden opgemaakt nog steeds overeind staan, zoals wat er gefotografeerd en gerapporteerd is. Dat is echt een compliment aan de politie over de winst aan kwaliteit, die afgelopen jaren geboekt is. Vanuit OM normeren wij bewust: geweld in gezinnen mag je nooit accepteren. Daarom stellen we zo mogelijk ook strafrechtelijke vervolging in als er geen aangifte is gedaan. Natuurlijk hou je in elke stap rekening met het slachtoffer, maar wij moeten vanuit de maatschappij en het recht geweld niet accepteren. Ik heb daarom behoefte aan oordelen én begrenzen.

Werkzame elementen

Hoe kunnen we slimmer en beter samen werken als het gaat om analyse in situaties van acute onveiligheid? Wat zijn bijvoorbeeld de kernvragen die we bij acute onveiligheid altijd beantwoord willen hebben (gelet op de veelheid aan verschillende crisis-/screeningsformulieren)? Hoe zorgen we ervoor dat betrokkenen niet onnodig worden belast met iedere keer hun verhaal vertellen voor verschillende doeleinden? Hoe voeren we gezamenlijk onderzoek uit?

De vijf kernvragen inclusief subvragen die je altijd stelt als basis om samen te werken

1. Wat is er gebeurd?

Wat is de acute crisis, wat is aanleiding, vermoeden strafbaar feit, maak het concreet, vraag door. Wie deed wat naar wie en hoe liep dat af? Wanneer was het de eerste keer? Vertel. Wat was de ergste keer?

2. Wat is er bekend?

Historie, hulpverlening, specifieke info (psychiatrie, wapens, alcohol/drugs, kindsignalen). Van welke personen en hulpverlening krijg je hulp?

3. Is het NU veilig?

Voor betrokkenen, professionals? Wat zijn beschermende factoren? Moeten sporen veilig gesteld worden? Wat zou er kunnen gebeuren als we niets doen?

4. Wat moet er NU gebeuren?

Wat is 'nu' binnen half uur, dag, week? Wie kan wat betekenen (netwerk)? Wat zou voor jou nu een veilige plek zijn?

5. Wie zijn betrokken en hoe staan de betrokkenen erin?

Wat denken zij dat nodig is? Wat zouden ze willen? Wie zijn er (meestal) bij of in de buurt?

Vanaf de start gezamenlijk interveniëren voor meerdere doeleinden

- Zorg dat één gesprek verschillende doelen dient en benut extra vragen van experts voor verdere verdieping. Ga bijvoorbeeld samen in gesprek (verhoor, free recall), zodat

betrokkenen minder belast worden (één verhaal). Kijk hoe je *gezamenlijk* onderzoek kan uitvoeren ten aanzien van de verschillende onderzoekshandelingen (zorg/straf) en voer het feitenonderzoek zoveel als mogelijk eenduidig uit.

- Maak een gezamenlijke veiligheidsbeoordeling en maak direct afspraken over wie wat doet
- Vertrouw op elkaars expertise en durf los te laten (overleggen, taken verdelen, route bepalen)
- Ga (en doe) vanaf de start gelijk mee: kijk eerst wat de situatie is, voordat je er vol op induikt (wat gezien, nodig en wie doet wat). Vertraag als het kan en schat in wat er moet
- Formuleer kernvragen die overal in te passen zijn én weet wat de partner na jou nodig heeft aan overdracht van informatie. Hiermee voorkom je dubbelingen in het werk. Verdiep het gesprek (in plaats van herhalen) en maak het begrijpelijk voor de betrokkenen.

Gelijktijdig informatie bij elkaar leggen (ipv ná elkaar) voorkomt dat beschikbare kennis onbenut blijft op het moment dat cruciale beslissingen worden genomen over de veiligheid

- Leg informatie gelijktijdig bij elkaar vanuit verschillende partijen ten behoeve van veiligheidsbeoordeling en passende interventie(s) > mutaties, kindcheck, eerdere betrokkenheid
- Deel relevante informatie en afspraken met elkaar. Mocht er weer een melding zijn bij politie, dan kan de politie daarop acteren
- Het vooraf delen van informatie van betrokkenen en accorderen op de inhoud zou 'standaard' moeten zijn in werkwijze
- Draag zorg voor kennis en vertrouwen ten aanzien van informatie uitwisseling.

Begrip en vertrouwen in elkaar: met elkaar in gesprek blijven, van elkaar leren en elkaar ontmoeten en kennen

- Blijf met elkaar in gesprek en weet wat te doen om de verschillende belangen te dienen
- Ga regelmatig samen evalueren, knelpunten oplossen en/of beleid aanpassen
- Deel kennis en expertise van organisaties met elkaar middels scholing, opleiding, case-reviews
- Wissel uit voor meer begrip naar elkaar, ga elkaar (bewust) ontmoeten, elkaar bellen. Wees zichtbaar in het werk aan het werk en hanteer dezelfde taal.

Inzicht

Werk samen vanuit één visie en methodiek

Een – inmiddels breed omarmde – methodiek voor de samenwerking tussen professionals is de Visie gefaseerd samenwerken voor veiligheid. In de visie wordt uitgegaan van verschillende fasen en prioritering in het bieden van ondersteuning of hulp. Professionals blijven daarbij in alle fasen alert op de directe veiligheid van alle betrokkenen. Voor het goed kunnen duiden en analyseren van de problematiek en (acute) onveiligheid van betrokkenen kwamen drie inzichten naar voren:

- 1. Expliciet maken van de kernvragen die áltijd aan de orde zijn in situaties van acuut** en die overal in de aanpak in de praktijk ingebed zouden moeten zijn. De kernvragen blijken, naast de methodische waarde ook helpend in het ontwarren van de chaos aan intakeformulieren en dergelijke. Er zijn goede voorbeelden van 'veiligheidskaarten' die – na bewerking – behulpzaam kunnen zijn in de samenwerking en die in de doorontwikkeling beter aan zouden kunnen sluiten op bijvoorbeeld de VT-melding van politie, het triage-instrument van VT en het onderzoeksinstrument van de RvdK.
- 2. Het praktisch inzetbaar maken van manieren waarop de partijen bij acuut 'slimmer samen kunnen werken'.** Het blijkt niet zozeer te gaan om ontdubbelen en samen onderzoek doen, als wel om in actieve wederkerigheid zorgen dat je in één keer goed doet wat gedaan moet

worden en betrokkenen niet onnodig en bij herhaling dezelfde gesprekken hoeven voeren met andere organisaties. Belangrijk hierbij is het zorgdragen voor kwalitatief en feitelijk informatie en accordering van informatie.

- 3. Bewust zijn van je houding en gedrag in relatie tot de ander.** Er is een basis nodig die vertrouwen biedt en dat kan alleen als er een gevoel heerst van begrip en dat er naar elkaar wordt geluisterd.

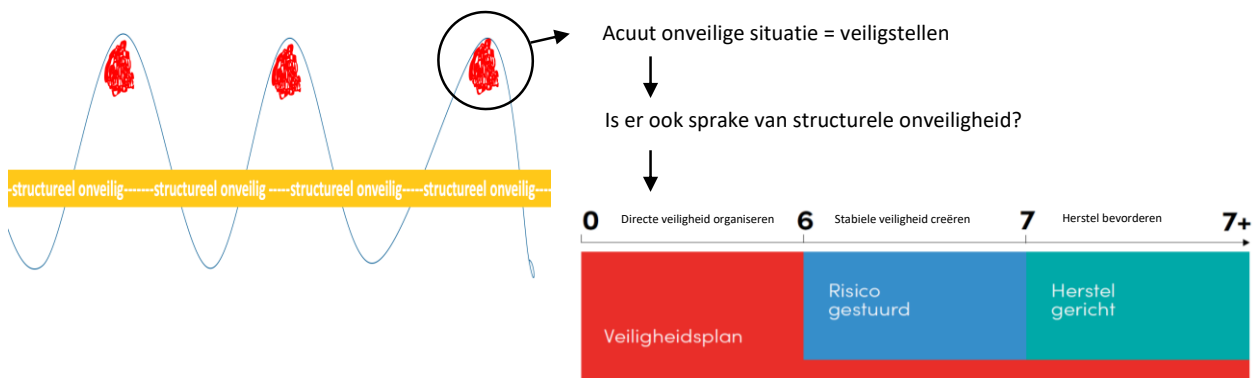
Leervraag

Om te leren van onderzoek en wetenschap komen we op de volgende drie leervragen voor het ‘samen werken vanuit één visie en methodiek’:

- Wat is de visie op gefaseerd samenwerken voor veiligheid?
- Wat draagt bij aan een positieve basishouding en attitude van professionals?
- Wat betekent een gezamenlijke analyse vanuit verschillend perspectief?

Wat is de visie op gefaseerd samenwerken voor veiligheid?

In veel gezinnen waar structurele onveiligheid voorkomt wisselen periodes van (relatieve) rust (waar de structurele onveiligheid doorgaat) en crisissituaties waarbij het acuut onveilig is elkaar af. Deze acute onveiligheid is een symptoom van de onderliggende zich herhalende of structurele onveiligheid. De [Visie Gefaseerd samenwerken voor Veiligheid](#) geeft een erkend richtsnoer voor handelen. De cijfers 0 - 2 op de veiligheidsschaal betekenen dat er acuut fysiek en ernstig gevaar is: er moet direct worden ingegrepen om veilig te stellen (o.a. politie, Veilig Thuis, crisisdienst). Vervolgens moet beoordeeld worden of er ook sprake is van onderliggende structurele onveiligheid.

De visie gefaseerd samenwerken voor veiligheid beschrijft een aanpak in drie stappen: eerst werken aan de directe veiligheid met veiligheidsvoorwaarden en een veiligheidsplan. Dan risicogestuurde zorg inzetten om de risicofactoren voor herhaling van geweld en onveiligheid aan te pakken en vervolgens ondersteuning of behandeling bieden voor herstel.

De fase van directe veiligheid is anders dan het optreden tijdens een acute crisis, waar direct gehandeld moet worden om het gevaar af te wenden. Bij directe veiligheid gaat het om afspraken maken die bijdragen aan het stoppen van onveilige situaties. Bijvoorbeeld: als vader gedronken heeft slaapt hij bij

een vriend, of als moeder depressief is brengt de buurvrouw de kinderen naar school, zodat de 'triggers' voor onveilige situaties worden weggenomen. Belangrijk in elke fase is aandacht voor alle gezinsleden, zowel wat betreft de veiligheidsanalyse als de analyse van de onderliggende problemen (risicofactoren), als hulp en bescherming voor elk gezinslid (bron: K. Lünemann; [Verschillend perspectief, samen kijken](#); 2023).

Het daadwerkelijk werken volgens de visie gefaseerd samenwerken voor veiligheid vraagt inspanning op zowel bestuurlijk, management als uitvoerend niveau.

Wat draagt bij aan een positieve basishouding en attitude van professionals?

De houding van een professional speelt een cruciale rol in de relatie met de leden van het gezinssysteem. Mensen versterken in hun gezondheid/ welzijn zit niet alleen in je handelen, maar ook in de basishouding tegenover het gezin. Om de onderliggende problemen te kunnen verklaren, is het van belang te kijken naar de mens en het gezinssysteem als geheel. Dat kan alleen als er een basis is van vertrouwen. De principes uit de zelfdeterminatietheorie² dragen bij aan een positieve basishouding van professionals. De zelfdeterminatietheorie gaat uit van drie behoeften die ieder mens nodig heeft: **A**utonomie, **B**inding en **C**ompetentie (ABC). Het vervullen van deze (psychologische) behoeften helpt mensen optimaal te functioneren en hun potentieel te realiseren.

Autonomie: ik mag er zijn | vrijwillig denken, handelen, voelen en keuzevrijheid.

Denk aan: nieuwsgierige en open basishouding en de mogelijkheid om keuzes te maken en inspraak te hebben

Binding: ik word gehoord | betekenisvolle relaties, vertrouwen

Denk aan: de verschillende perspectieven en gevoelens erkennen, beschikbaarheid tonen door aan te bieden hoe ze je kunnen contacteren en het verkennen van bronnen van steun.

Competentie: ik kán het | gewenste doelen behalen en successen ervaren

Denk aan: maximaal aansluiten op wat een persoon kan, het verduidelijken van verwachtingen en doelen, stilstaan bij wat wél werkte in het verleden

Ook de [associatie wijkteams](#) gebruikt onder meer de zelfdeterminatie theorie als basis voor interactie tussen professionals en inwoner(s). Ook als het gaat om psychosociale problematiek is het belangrijk dat het ervaren van gezondheid van meer aspecten afhankelijk is dan alleen het hebben van ziekte en klachten. Elementen als meedoen, zingeving en mentaal welbevinden staan steeds meer centraal. De associatie geeft aan dat de werkzame elementen die bijdragen aan de effectiviteit van de wijkteams met name betrekking hebben op de interactie tussen de professional en de inwoner(s). Het gaat hierbij om:

- Verbinding (in contact komen en blijven)
- Vertrouwen
- Verantwoordelijkheid (het geven van regie aan de inwoner(s) en het nemen van regie in de samenwerking met partners)

In de samenwerking hebben professionals vanuit hun taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden verschillende rollen. Als de hulp gericht is op het stoppen van geweld dan betekent dat degene die de onveiligheid veroorzaakt ook aangesproken moet worden op dit gedrag. En dat de betrokken slachtoffers (kinderen en volwassenen) de hulp en bescherming krijgen die nodig is. Dat betekent zowel 'begrenzen' (norm stellen en juridisch ingrijpen) als 'verbinden' (vertrouwen opbouwen en hulp bieden) (K. Lünemann; [Verschillend perspectief, samen kijken](#); 2023).

² Ryan, R. M.; Deci, E. L. (2000). "Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being". *American Psychologist*. 55 (1): 68–78.

Wat betekent een gezamenlijke analyse vanuit verschillend perspectief?

Het lectoraat Effectieve bescherming van kinderen bij het lectoraat Jeugd aan Hogeschool Utrecht (Lünneman, 2023) leert ons dat er verschillende perspectieven en denkwijzen zijn binnen het sociale domein en het veiligheidsdomein. Strafrechtelijk denken is vooral gericht op het achterhalen van feiten en omstandigheden, normeren, straffen, begrenzen. Terwijl het sociale domein veel meer uitgaat van wat werkt en gericht is op het motiveren van betrokkenen voor hulp en zorg. Zo'n verschillend perspectief kan leiden tot misverstanden in de aanpak van onveilige situaties. Het is dan belangrijk om te beseffen dat zorg en recht niet zonder elkaar kunnen als het gaat om het vergroten van de veiligheid. Zorg en recht zijn twee verschillende systemen met elk hun uitgangspunten. Het rechtssysteem is dwingend, begrenst, sanctioneert en oordeelt. Het zorgsysteem is gericht op vertrouwen opbouwen, passende zorg bieden en vrijwilligheid. Beide systemen versterken elkaar in wat nodig is voor de veiligheid van betrokkenen. Bij recht gaat het namelijk ook om rechtvaardigheid en het stellen van een norm (aanspreken op gedrag om geweld te stoppen) dat bijdraagt aan genoegdoening en herstel voor slachtoffers. Het recht kan dus ondersteunend zijn in het stoppen van geweld en het versterken van de hulp. Pas als het geweld stopt is er een significante verbetering te zien in het welzijn en de veiligheid van zowel kinderen als volwassenen en hun onderlinge relatie (Bron: vierde meting Lünnemann, M. K. M., Steketee, M. J., & Tierolf, B. (2020) wat als geweld niet stopt).

Lünnemann (Verschillend perspectief, samen kijken; 2023) geeft aan dat in de praktijk steeds meer initiatieven en werkwijzen komen waarin het juridische systeem en het bieden van zorg elkaar ondersteunen. Daarbij worden twee voorbeelden uit de praktijk genoemd: het tijdelijk huisverbod en netwerksamenwerking zorg- straf.

Het tijdelijk huisverbod is een bestuursrechtelijke interventie die kan worden opgelegd door de burgemeester (of gedelegeerd door de hulpofficier van justitie) op basis van een risicotaxatie (RiHG) aan de hand van informatie van o.a. Veilig Thuis en de Politie. De uithuisgeplaatste wordt op last van de burgemeester voor 10 of (bij een verlenging) 28 dagen uit huis geplaatst. Met het tijdelijk huisverbod wordt een duidelijk signaal afgegeven: de persoon die geweld pleegt moet het huis verlaten en de noodzakelijke hulp en zorg voor betrokkenen (zowel pleger als slachtoffers) wordt op gang gebracht voor het realiseren van duurzame veiligheid.

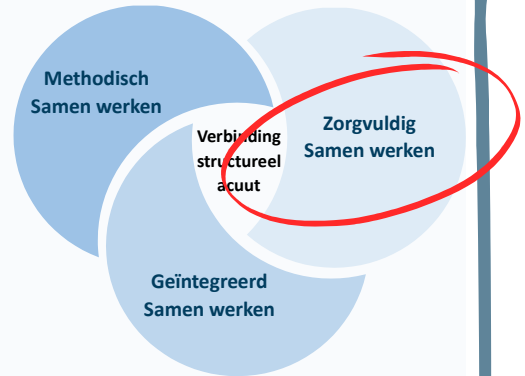
Binnen de netwerksamenwerking zorg- straf werken Veilig Thuis, politie, Openbaar Ministerie, Raad voor de Kinderbescherming en reclassering samen aan verbeterlagen in de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling als er sprake is van samenloop tussen zorg en straf. De partijen werken samen vanuit de bedoeling: de veiligheid van de betrokkenen staat voorop. Om de samenwerking te kunnen versterken hebben ze een ontwikkelagenda met elkaar vastgesteld en zetten ze in op de uitvoering ervan. In de vroegtijdige aanpak staan vier belangrijke afstemmingsmomenten centraal: samen op bij acute onveiligheid, actie-overleg bij dreigend gevaar of risico op onveiligheid, aanpak huiselijk geweld met Veilig Thuis & ZSM bij aangehouden verdachten en niet-vastzaken en samenwerken bij strafbare kindermishandeling.

De marathons Acut onveilig zijn de doorontwikkeling op de in 2018 ingezette verbeteractiviteit Samen op in acut vanuit de Ontwikkelagenda Veiligheid voorop. Inmiddels kunnen we spreken van Samen op in acut 2.0 als kernactiviteit van samenwerken.

4. Samen op in Aanpak | werk zorgvuldig samen voor verbinding structureel-acute

Kern

We willen de aanpak bij acuut betekenis geven in de aanpak van structureel. De crisisinterventie staat niet op zichzelf. Het kan pas betekenis hebben als we niet louter inzoomen op het incident dat tot de crisis leidde (vader slaat omdat hij dronken is en heeft verslavingszorg nodig). Maar weten aan te sluiten op de aanpak die mét dit gezin is afgesproken om het vaak structurele patroon van geweld te doorbreken (zoals: vader drinkt op vrijdagavonden omdat het geld op is, slaat moeder in het gezicht bij de geringste aanleiding in aanwezigheid van de kinderen en alle gezinsleden leven gespannen en angstig toe naar de volgende onveilige situatie/crisis). Wat te doen in acuut, ontstaat zodoende vanuit een gezamenlijk plan op structureel, waarin het recht (straf, civiel, bestuur) ondersteunend kan zijn aan het bieden van goede bescherming en hulp. Daar waar we dát vertrouwen in de samenwerking kunnen organiseren, we weten wat we moeten doen in situaties van acuut en er verbinding is op de hulp, zorg en steun die er in het gezin is, is het werk betekenisvoller. Een crisis is zelden de start van de onveiligheid, het begint al ver daarvoor.

WHAT > Gezamenlijk Plan

Het plan is met alle partijen (gezinsleden en betrokken professionals) besproken en het is duidelijk wie wat moet doen bij (dreigende) escalatie.

Perspectief betrekken

Wat hebben betrekkenen van ons nodig in situaties van acute en structurele onveiligheid?

- Begrijpen wat er gebeurt, weten wie er komt en wanneer
- Zien en voelen dat er samen gewerkt wordt, in het moment en daarna (en wat we leerden daarvoor)
- Eén duidelijk aanspreekpunt waar betrekkenen altijd bij terecht kunnen in tijden van crises
- Aansluiten op de situatie, niveau en tempo van de betrekkenen

Praktijkervaringen

Noord-Nederland, Sanne van de politie

De jeugdbeschermer maakt zich al langere tijd zorgen over een gezin met twee kleine kinderen, maar krijgt ook slecht zicht op het systeem (is immers ook geen wondermiddel, een ondertoezichtstelling). Deze jeugdbeschermer heeft met de betrokken wijkagent een soort van handelingskader opgesteld voor het geval er escalaties plaats gaan vinden in de thuissituatie.

- *Bij melding geluidsoverlast, mogelijk HG, adequaat reageren*

- Vermoeden HG? Aanhouden en protocol huisverbod opstarten
- Mogelijk opvang voor kinderen bij tante, tel xxx
- Bel met bereikbaarheidsdienst Jeugdbescherming, tel xxx
- Maak altijd VT melding op

En geloof het of niet, maar het is precies zo gegaan. Er kwam een melding van burens, geluidsoverlast, er werd geschreeuwd en gehuild in de woning. Collega's (die dus op voorhand geen kennis hadden van deze casus) zijn met prio1 eropaf gegaan. Toeval wil wel dat zij bijna om de hoek waren, dus bijzonder snel ter plaatse waren. Hierdoor konden zij buiten ook het geschreeuw horen. Doordat collega's in het incident zelf binnenkwamen, maar van het OC al wel op HG/huisverbod/doorpakken waren geweest, hebben zij direct doorgepakt. Tante is gebeld, die is direct gekomen voor moeder en kinderen. De bereikbaarheidsdienst is geïnformeerd door de collega's, daar hoefde geen directe actie op te volgen, want vader was immers aangehouden. VT melding opgemaakt.

Wat werkt nou? Concrete handreiking v.w.b. handelen politiecollega's. Telefoonnummers! (die dan vervolgens ook bereikbaar moeten zijn uiteraard) Én, ik denk key element, dat er aan de 'andere' kant ook duidelijk is wat er moet gebeuren. Het is natuurlijk nogal waardeloos als in dit geval de jeugdbescherming en de tante van niks zouden weten. Dus zorg ervoor dat alle betrokken partijen goed geïnformeerd zijn, als dit dan zus als dat dan zo, en ook zeker de achterwachten. Eén = geen, gaat vrijwel overal voor op.

Haaglanden, Leon van CIT jeugd

Omdat wij buiten kantoor tijd de bereikbaarheid en beschikbaarheid in crisissituaties (ook van bekende cliënten) voor de sociale wijkteams verzorgen, komt het regelmatig voor dat wij een melding vanuit een sociaal wijkteam krijgen over een dreigende escalatie inclusief het afgesproken handelingskader. Wij volgen dan op als de escalatie zich voordoet en koppelen de volgende werkdag terug. De aanpak is voor de betrokkenen dan ook duidelijk, we doen wat afgesproken is.

Werkzame elementen

Wees transparant in het delen van informatie, gebruik de juiste taal en check met elkaar of je de informatie mag gebruiken

- Informatie die je deelt moet ook gebruikt kunnen worden
- Zorg dat je gebruik kunt maken van een tolk, anders heeft analyse geen zin omdat je elkaar niet verstaat
- Kijk naar doelbinding en wat relevant is om te delen, vertrouw op elkaar
- Wees transparant richting betrokkenen wat je deelt en als je iets niet weet, zeg je het
- Wees bewust van de verschillende momenten van informatiedeling: eerste beoordeling, veiligheidsbeoordeling en overdracht. Ieder moment vraagt om een eigen afweging.

Zorg voor een goede onderbouwing en dossiervorming. Deze is feitelijk, compleet, relevant, actueel, volgordelijk, geaccordeerd, begrijpelijk en concreet

- Accorderen op de inhoud zou standaard moeten zijn in de werkwijze
- Een goede dossiervorming is feitelijk, compleet en relevant. Het moet onderbouwd zijn, kijk naar de bron en de volgordelijkheid daarin. Een goede tijdslijn is onontbeerlijk (actueel)
- Door een goede analyse te maken weet je ook welke informatie relevant is om te delen

- Zorg voor een goede analyse en feiten aan de voorkant en kijk naar de onderliggende oorzaken niet alleen naar de crisis
- Als betrokkenen afhaken concretiseer dat in termen van onveiligheid
- Zorg voor een neutrale grondhouding (objectief, feitelijk). Je moet niet alles voor waar aannemen.

Een goede samenwerking is elkaar kennen en vertrouwen en is haalbaar en realistisch

- Het is belangrijk dat je elkaar vertrouwt en elkaar kent (voordat acuut plaatsvindt). Lijnen zijn dan kort. Het helpt als je elkaar kent, wiens ander kwaliteit is, durf hierin kwetsbaar te zijn. Als je dat voorwerk hebt gedaan dan sta je samen in crisis.
- Ken elkaars mogelijkheden en onmogelijkheden zodat je elkaar kunt aanvullen.
- Maak eenduidige en haalbare veiligheidsafspraken en wees duidelijk in rolverdeling (wie doet wat) en wie de regie voert
- Directbetrokkenen zijn onderdeel van de overdracht, het veiligheidsplan is gericht op alle betrokkenen
- Zorg dat de politie een goede terugkoppeling krijgt, zodat zij weten wat zij moeten doen op momenten van crisis. Maak afspraak op locatie of op persoon.

Een integrale samenwerking vraagt om een gezamenlijke aanpak, overzicht en eigenaarschap

- Doordat er steeds in verschillende samenstellingen met elkaar wordt gewerkt, moet er iemand zijn die het overzicht houdt en beschikt over de juiste kwaliteiten
- Het integraal blijven kijken op veiligheid vraagt om informatie vanuit meerdere perspectieven, eigenaarschap en reflecteren met elkaar
- Communiceer niet alleen via mails met elkaar. Bespreek en breng het bij elkaar, maak gebruik van elkaars deskundigheid en wees zorgvuldig in overdracht
- Maak het veiligheidsplan met de betrokkenen die het gezin ook echt kennen. Deze kan dan aangevuld worden met specialisten.
- Maak vanuit verschillende perspectieven een gezamenlijke (veiligheids)analyse. Vertrouw op de ander en toets op je eigen professionaliteit. Kijk verder dan de jeugd- of volwassen-bril.
- Verbind het veilig stellen bij direct gevaar (erop af) met directe veiligheid (betrokkenen kunnen zelf situaties van dreigende onveiligheid aan), zorg voor een handelingsperspectief bij dreigende escalatie(s).

Inzicht

Werk zorgvuldig samen voor verbinding structureel-acuut

De verbinding tussen structureel en acuut is in feite de kern van de aanpak: hoe kan het Veiligheidsplan voor de aanpak van de structurele onveiligheid veiligheidsafspraken bevatten die kenbaar en als direct richtsnoer van handelen meegegeven worden aan de professionals die kortdurend 'instappen' in de situatie van acuut? En hoe kan de interventie bij acuut vervolgens weer overgedragen worden aan de aanpak op structureel? Ook hier laat de praktijk ontwikkeling zien die om ondersteuning vraagt hoe dat op zorgvuldige wijze gedaan kan worden, denk aan overdracht en delen van informatie. Het is tegelijk het grote 'omdenken' bij acuut: niet inzoomen op het incident (vader slaat want hij is dronken dus hij moet naar de verslavingszorg), maar uitzoomen op structureel (vader drinkt vanwege torenhoge schulden én in het veiligheidsplan zijn afspraken voor situaties bij acuut).

Leervraag

Om te leren van onderzoek en wetenschap komen we op de volgende leervraag in het 'zorgvuldig samen werken voor verbinding structureel-acuut':

Wat is helpend voor verbinding structureel-acuut en het voorkomen van escalatie?

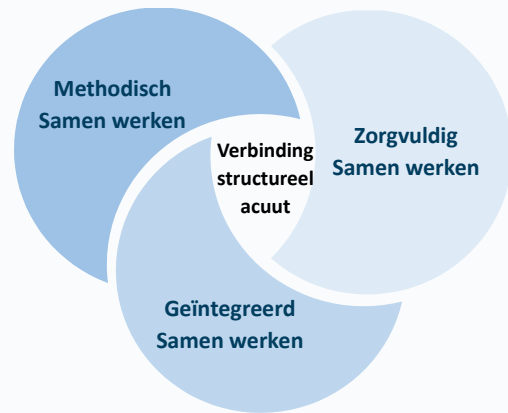
Uit diepte-interviews met moeders, vaders en kinderen heeft het Verwey Jonker Instituut vijf gezinsprofielen geïdentificeerd, die helpend kunnen zijn bij het inzetten van de juiste ondersteuning en bescherming die nodig is om het geweld te stoppen en veiligheid te herstellen (bron: kwestie van een lange adem, Verwey Jonker Instituut, 2020). De profielen kunnen elkaar overlappen maar in elk profiel staat een bepaalde problematiek op de voorgrond, zoals vorm van geweld, kind- of ouderproblematiek of echtscheidingsproblematiek. Voor professionals geven de profielen een herkenbaar beeld en helpen ze te begrijpen wat er speelt, ook als het gaat om het signaleren van onveilige situaties (of het herkennen van 'rode vlaggen'). De gezinsprofielen kunnen helpend zijn voor de verbinding acuut en structureel: welke signalen vragen om direct handelen in situatie van acuut als deze zich voordoen?

Uit de interviews is ook naar voren gekomen dat het sociaal netwerk een belangrijke rol speelt in het voorkomen van escalatie. Zo worden er afspraken gemaakt dat bij aankomende escalatie de kinderen naar de burens of familie gaan of bij opkomende agressie de man naar familie gaat.

Ook het belang van aansluiten bij vermogens en tempo van ouders en kinderen is een wijze waarop escalatie voorkomen kan worden. Vaak willen ouders eerst de praktische zaken op orde hebben, voordat de agressieproblematiek aan bod komt. Het is belangrijk om aan te sluiten bij de mogelijkheden en capaciteiten van de ouders. Zeker als sprake is van verstandelijke beperking of psychiatrische problematiek. Stress neemt dan vaak toe, in plaats van af, doordat er mogelijk té hoge eisen worden gesteld aan ouders.

Slachtoffers bellen van oudsher de politie als zij bescherming zoeken of als omstanders willen melden als sprake is van (partner)geweld. Ze bellen vaak de politie met als doel dat het geweld stopt en hulp wordt ingezet (Lünnemann, verschillend perspectief, samen kijken 2023). Voor de politie is het dan belangrijk dat zij inhoudelijke informatie ontvangen waarop zij kunnen acteren bij een volgende melding en zij daarmee hun handelen kunnen afstemmen op de aard van de problematiek (bron: beschermings-arrangementen; Lünneman).

Hoe verder? Om niet in de valkuil van het boemerangbeleid te stappen of juist van een tegenpool, het eindeloos doormodderen op een niet-werkende weg, passen we de basiselementen van ontwikkelingsgericht werken toe waar het gaat om daadkrachtig leiderschap in beleid & bestuur. Ontwikkelingsgericht werken waardeert en versterkt wat goed gaat, laat los wat niet meer werkt en voegt toe en ontwikkelt wat nu nodig is. Om aan deze vragen toe te komen hebben we in de marathons gevraagd tot een keuze te komen in versterkers & versterkers, kansen & uitdagingen en bij de bestuurders werkzame bestuurlijke elementen binnen de eigen cirkel van invloed en betrokkenheid. We vroegen naar 'hefbomen', ogenschijnlijk kleine verbeterlagen die, als onderdeel van een grote beweging, groot effect kunnen sorteren.

Praktijkgerichte hefbomen:

1. Samen op in actie: werk toe naar geïntegreerde crisisinterventie
2. Samen op in analyse: stel de 5 kernvragen centraal
3. Samen op in aanpak: zorg voor verbinding structureel – acuut.

Bestuurlijke hefbomen:

4. Verbind Toekomstscenario bestuurlijk stevig aan Veiligheid voorop
5. Draag zorg voor een professioneel netwerk met passende competenties
6. Toon bestuurlijke draagkracht door verankering van uitwisseling (samen leren), financiering (systeemgericht en met duidelijk onderscheid tussen wat gemeentelijk en wat regio gebonden gefinancierd moet worden) en beleid (merkbaar samen op).

In de marathons gingen we met elkaar de vraag aan welke concrete stappen we vooruit kunnen en willen zetten om deze hefbomen 'klein' - in de zin van werkbaar en realiseerbaar - te maken om de grote beweging naar integraal, systemisch en mensgericht werken te versterken.

Waardeer en versterk wat goed gaat

Er is eensgezindheid op het waarderen en versterken van:

- Methodisch werken, veiligheidsplan structureel-acuut
- Doorontwikkelen geïntegreerde crisisinterventie
- Focus op onveiligheid
- Teamleren

Methodisch werken

De Visie Gefaseerd samenwerken voor veiligheid blijkt een sterke bouwsteen voor integraal, systeem- en mensgericht samen werken in de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling: eerst samen werken aan directe veiligheid, daarna risico gestuurd en herstelgericht aan stabiele veiligheid. Het stimuleert werken vanuit de bedoeling en geeft betekenis aan werk. Oók als je voor de tiende keer moet instappen in een gezin op de lange weg van onveiligheid naar eigen kracht (of structurele inzet bij compenserende zorg waar de betrokkenen nooit of niet geheel voor hun veiligheid zullen kunnen zorgen) op veiligheid. De visie verbindt betrokkenen, sociale omgeving en professionals in de aanpak.

Het juist toepassen van de Visie verbindt de aanpak van structurele onveiligheid aan de situaties van acute onveiligheid. Want onveiligheid begint niet bij acuut, maar al ver daarvoor. Alleen als er, samen met de betrokkenen, sociale ondersteuning en professionals in het gezin (de bij-blijvers), een veiligheidsplan is op de aanpak van de onveiligheid, kun je concreet en voor iedereen begrijpelijk met elkaar afspreken wat te doen om escalaties te voorkomen en wat te doen als er escalatie is of direct dreigt. Je kunt die afspraken beschikbaar stellen voor de professionals die instappen in situaties van acute onveiligheid. En deze 'erop affers' kunnen hun interventie terugkoppelen aan de bij-blijvers.

In de marathons lukt het de professionals goed om op het eerste deel van de Visie 'eerst samen werken bij acuut' een sterk en gedragen werkproces te expliciteren dat integraal uitvoering krijgt in steeds meer praktijk of juist stimuleert door teamleren verder tot ontwikkeling te komen. De 'mantra op acuut' is een cyclisch werkproces dat – in een logische en werkbare uitwerking van processtappen- de aanpak bij structureel direct verbindt aan de aanpak van acuut.

Geïntegreerde crisisinterventie

De professionals organiseren zich meer en meer in regionale geïntegreerde crisisinterventieteams, goed vindbaar voor melders, verwijzers of voor directe samenwerkingspartners bij acuut, zoals de politie. Het zijn netwerkorganisaties, in bedrijfsvoering ondergebracht bij één van de moederorganisaties, waarin medewerkers gedetacheerd vanuit die moederorganisaties samen werken voor veiligheid. 24 uur, 7 dagen per week, bereikbaar én beschikbaar (erop affers). Deze medewerkers hebben generieke competenties gericht op de aanpak van crisis én beschikken vanwege hun taakstelling daarnaast over specifieke deskundigheid en bevoegdheid vanuit de moederorganisatie, in eigen persoon of vanwege de beschikbaarheid vanuit de moederorganisatie (zoals gedragswetenschappers, vertrouwensartsen, psychologen, psychiaters of psychiatrisch verpleegkundigen). Die beschikbaarheid geldt ook voor een brede schil aan partners in directe samenwerking met het crisisinterventieteam.

De teams zijn veelal georganiseerd op het niveau van de VT-regio en werken vanuit een regionale, dus intergemeentelijke bestuurlijke opdracht. Er is directe samenwerking met de politie en waar nodig met justitiepartners, het Openbaar ministerie, de Raad voor de Kinderbescherming, de forensische arts, de (jeugd)reclassering (aanhakers). Er is waar mogelijk en bekend direct contact met de hulpverlening die al in het gezin aanwezig is, vanuit het sociale wijkteam of de lokale hulpverlening (de bij-blijvers). Er wordt dus gewerkt in coalities van partijen, afhankelijk van situatie in de gezinnen en huishoudens. Partners betrokken in deze netwerkorganisaties zijn veelal Veilig Thuis, de Jeugdbescherming, de Vrouwenopvang, de Verslavingszorg, de GGZ. Er zijn verschillende uitvoeringsvarianten, passend bij de regionale omgeving (urbaan/ruraal), met ieder eigen uitdagingen op doorontwikkeling.

Focus op onveiligheid

De crisisinterventie richt zich op het brede spectrum van onveiligheid in gezinnen en huishoudens waar huiselijk geweld en kindermishandeling zich afspelen. Doel is samenwerken om met behulp van een veiligheidsplan voor directe veiligheid het handelingsperspectief te kennen voor de volgende acute onveiligheid/crisis. Om die focus scherp te stellen zijn de gezinsprofielen van Verweij Jonker helpend. Het gaat om onveiligheid als gevolg van:

- Intiem terreur (kenmerkt zich door dwingende controle en de angst waarin het slachtoffer zich bevindt)
- Gezin in de stress (kenmerkt zich door zodanige stress in het gezin of huishouden dat dit leidt tot geweld en conflict)
- Kindgedrag en opvoedstress (kenmerkt zich door persoonlijke problematiek van het kind, of de kinderen staan in het gezin op de voorgrond en daarmee gepaard gaande opvoedstress)
- Langdurige zorg (kenmerkt zich doordat één of beide ouders of partners langdurige of levenslange zorg nodig hebben vanwege verstandelijke beperking, psychiatrische problematiek, fysieke beperkingen, ernstige psychische problemen)
- Complexe conflictscheiding (kenmerkt zich door veelal conflictscheiding met juridisch gevecht vanwege de omgang waarin kinderen onder leiden en conflicten over co-ouderschap).

De focus op onveiligheid is de basis van het methodisch werken en gaat per definitie op voor iedereen die het aangaat in welk gezin of huishouden dan ook. Er zijn geen '0-100 beleidsdiscussies'.

Teamleren

Teamleren blijkt een krachtig instrument om ontwikkelingsgericht te werken aan verbeterlagen in de aanpak van onveiligheid, zowel in de praktijk van alledag als in de metaview op bijvoorbeeld deze opdracht. Teamleren zou een vast onderdeel van de werkpraktijk moeten zijn: faciliteer een lerende praktijk op casusniveau. Richt de evaluaties op de uitkomsten, zoals 'zijn de slachtoffers beschermd' (acute onveiligheid) en/ of 'is het geweld gestopt' (directe veiligheid). En reflecteer middels welke stappen dit gelukt is (de werkzame elementen).

Laat los wat niet meer werkt

Verstierders op bestuurlijk vlak

In alle marathons hebben we gevraagd naar zogenoemde 'verstierders': wat staat 'goed werk' nu in de weg? Of zoals vertaald door deelnemers aan de strategische marathon: waar moeten we mee stoppen? Als we proberen te ordenen komen we met name vier verstierders tegen:

- Fragmentatie als start van de inzet in plaats van de focus op systemisch werken. Denk aan: knippen op veel fronten 18- en 18+, doelgroepenbeleid, diversiteit en gescheiden werkwijzen in zorg & veiligheidsland, eilandjes, financiering en verantwoording op product of dienst per organisatie, kleine gemeenten met allemaal een eigen CIT-jeugd.
- Hoge draaglast. Denk aan: weinig opgeleide mensen beschikbaar, verloop personeel, krapte arbeidsmarkt. En ook: focus op jeugd door SKJ (pas beschikbaar op locatie indien SKJ registratie is behaald), angstcultuur door *dreiging van* AVG en tuchtrecht. Daarnaast: doorgeschoten toepassing van protocollen geven bijvoorbeeld irritatie op betrekkingniveau, geen begrip, etc.

- Lage draagkracht. Denk aan: onvoldoende mogelijkheden voor bijvoorbeeld aanpak van partnergeweld/ ouderen mishandeling, gebrek aan opvolging bij hulp & zorg (wachtlijsten, contra-indicaties e.d.). En ook: te weinig vertrouwen in elkaars expertise omdat er geen ruimte of stimulans is voor korte lijnen, teamleren en kennen en gekend worden. Daarnaast: gebrek aan tijd, hoge werkdruk, druk op uitvoering, waardoor het allemaal extra ingewikkeld wordt.
- Tekort aan bestuurlijke daadkracht en regionale besluitvorming. Landelijk is er gebrek aan integrale programmasturing ten dienste van de maatschappelijke bedoeling, lokaal verdrinken gemeenten in alle bestuurlijke opgaven en de eigen gemeentelijke begrenzing en inrichting om tot realisatie te komen.

Deze verstierders liggen veelal binnen de cirkel van invloed en betrokkenheid op het landelijk, regionaal en gemeentelijk bestuurlijk vlak. In de strategische marathon riepen bestuurders aan de werktafels op ze expliciet te noemen en in de bestuurlijke gremia op de haakjes achter de verstierders concrete stappen te zetten. Gevraagd naar deze haakjes, kwam er één voortdurend terug: **doe het samen**.

Op het niveau van de organisaties: de kern van 'samen op in acuut' zit in de verbinding van acuut aan structureel. Het vraagt om coalities van partijen en netwerksamenwerking passend bij de situatie van onveiligheid van dít gezin.

Op het niveau van de gemeenten: zorg voor bewustzijn dat de gemeente het ook niet alleen kan. Zorg voor duidelijkheid over de verschillende rollen die de gemeente heeft. De gemeente is opdrachtgever/financier, heeft eigenstandige taken en verantwoordelijkheden in de uitvoering, de rol van procesregisseur op de casuïstiek én is gegevens- en verwerkingsverantwoordelijke onder verschillende petten (denk aan zorg, veiligheid, werk & inkomen). Draag bij door regionaal met elkaar de bestuurlijke stamtafel op te zoeken en na te gaan wat beter werken kan en wat daarvoor nodig is. Stel een concrete ondersteuningsvraag. Zet daartoe vanuit de VNG de goede bouwstenen voor in de commissies die daartoe geëigend zijn (zoals commissie Bestuur & veiligheid, commissie Jeugd, zorg & onderwijs).

Op het niveau van de ministeries: durf structuur denken los te laten of bij te stellen en zie daarbij de lerende praktijk als betekenisvolle raadgever. Trek samen op, luister, verken, verbind, pas aan vanuit de C in de PDCA. Verbind landelijke programma's zoals het Toekomstscenario aan de ontwikkeling die in de praktijk plaatsvindt, zoals Veiligheid voorop bij samenloop zorg-straft.

Voeg toe en ontwikkel wat nu nodig is

In de strategische marathon is de vraag gesteld: "Als we willen verbeteren in de aanpak van acuut en in de verbinding met structureel, wat is dan datgene waarop we moeten investeren?"

Hieruit kwam de volgende top vier naar voren:

- Bereikbaar en beschikbaar 24/7
- Brede blik 0-100
- Landelijke richtlijn voor wat decentraal geregeld moet worden, rekening houdend met schaalgrootte.
- Aansluiting op 'bij-blijvers' in het gezin en veiligheidsplan (verbinding acuut-structureel).

Deze top vier sluit goed aan op de eerder genoemde hefboomen voor verbetering.

Hefboom	Versterker uit bestuurlijke marathon
Doorontwikkelen geïntegreerde crisisinterventie Stel de 5 kernvragen centraal	Bereikbaar en beschikbaar 24/7, brede blik 0-100
Zorg voor verbinding structureel-acuut Verbind Toekomstscenario aan Veiligheid voorop	Aansluiting op bij-blijvers in het gezin en veiligheidsplan
Draag zorg voor professioneel netwerk Bestuurlijke daadkracht	Landelijke richtlijn voor wat decentraal geregeld moet worden, rekening houdend met schaalgrootte

Uit de marathons bleken tal van concrete kansen op de verbinding van het Toekomstscenario aan de aanpak Veiligheid voorop bij samenloop zorg en straf. We noemen hier één direct realiseerbare bij iedere actielijn uit het huidige programmaplan TS.

Actielijn Toekomstscenario	Verbinding met aanpak Veiligheid voorop
Actielijn 1 Beproeven, verbreden en versterken op lokaal, regionaal en landelijk niveau	Vanuit de Ontwikkelagenda Veiligheid voorop wordt dit najaar in vier regio's de doorontwikkeling naar geïntegreerde crisisinterventie ondersteund (niveau VT-regio). Naast de regionale ontwikkeling is ook hier weer het teamleren (onderlinge uitwisseling, ook met regio's die al verder zijn of juist minder ver) belangrijk evenals het reflecteren (de C in de PDCA). Verbind teamleren in proeftuinen en ontwikkelregio's.
Actielijn 2 Ontwikkel kaders en instrumenten voor integraal systeem en mensgericht werken	Verbind de mantra op acuut aan het Handelingskader TS Trek samen op tav de 5 kernvragen, de beoogde vereenvoudiging en IV-innovaties
Actielijn 3 Inrichten regionale veiligheidsteams en expertiseplatforms	Betrek in de uitwerking van uitvoeringsvarianten van de voorgenomen regionale veiligheidsteams de lerende praktijk en doorontwikkeling op geïntegreerde netwerksamenwerking
Actielijn 4 Ontwikkelen passende juridische kaders	Breng de ondersteuningsstructuur op het beter werken met en vanuit (juridische) kaders samen (denk aan AVG, SKJ, tuchtrecht)

Verantwoording

Acute onveiligheid, direct gevaar in situaties van huiselijke geweld en kindermishandeling vraagt om ingrijpen gericht op directe veiligheid. Soms kunnen betrokkenen dat zelf, al dan niet samen met de hulpverlener of de sociale steun die er al is in het gezin. Soms is er meer nodig, of moeten we checken of dat nodig is. Dan hebben we als professionals samen te werken ten dienste van de veiligheid en van de betrokkenen.

Deze opdracht behelst de vraag naar hoe die ‘aanpak bij acuut’ gaat en beter kan. Beter in de praktijk zelf, ‘in het werk aan het werk’. En beter, in de verbinding van landelijke agenda’s en programma’s. ‘Samen op in acuut’ is kernactiviteit in de samenwerking bij de samenloop van zorg en straf (Veiligheid voorop) en heeft nog geen plek in het Programma Toekomstscenario Kind- en gezinsbescherming. Hier ligt dus een kans samen op te trekken.

De methodieken die we hebben ingezet in de uitvoering van deze opdracht zijn gericht op systemisch, ontwikkelings- én mensgericht leren en verbeteren. Denk onder meer aan de lerende organisatie van Peter Senge, het reflectiemodel van Fred Korthagen, en de meer netwerkgerichte- en systemische inzet van deze leer- en ontwikkelmodellen in bijvoorbeeld het wetenschappelijke werk van Manon Ruijters. Zij zijn goed van toepassing op de huidige politiek bestuurlijke opgaven en doen recht aan de wijsheid van de praktijk en het vakmanschap van de professional. Ze houden ons scherp om niet in de valkuil van het boemerangbeleid (Sharon Stellaard) te stappen en dagen uit om ruimte voor innovatie en teamleren te creëren én deze betekenisvol in te zetten door eerst terug te keren naar de bedoeling.

In een brede gespreksronde (april – juni) hebben we geprobeerd de beweging die er is in de aanpak van situaties van acute onveiligheid te zien en er de belangrijke actuele ontwikkelvragen bij op te halen. Rond de kernvragen die toen bleken hebben we drie zogenoemde marathons georganiseerd: samen op in actie, samen op in analyse en samen op in aanpak. Marathons zijn intensieve, kortdurende, begeleide werksessies gericht op haalbaar, concreet en doelgericht resultaat met een diversiteit aan professionals die ertoe doen op de betreffende ontwikkelvraag. In een vierde marathon brachten we de opbrengsten uit de eerste drie bij elkaar en maakten we verdiepingsslagen én praktijkvoorstellen op hoe verder (juni). Op de bestuurlijke uitdagingen die uit deze vier marathons bleken, pakten we door in een strategische marathon (september). Zodoende zijn er inzichten ontstaan die we vervolgens hebben getoetst aan onderzoek en wetenschap. We hebben ze teruggelegd voor feedback aan alle deelnemers en gespiegeld aan de uitdaging om de ontwikkeling Veiligheid voorop bij samenloop van zorg en straf te verbinden aan met name het Programma Toekomstscenario Kind- en gezinsbescherming. In het evaluatiemoment bij de afronding van iedere marathon kreeg steeds naast de concrete opbrengst de ervaren energie volop waardering: positief, betrokken, interactief, hier en nu, open en eerlijk, gericht op teamleren.

De opbrengst van deze uitvoering leggen we hierbij met dankzegging terug bij alle marathonners en gesprekspartners, het is ons gezamenlijk product. En bij onze opdrachtgever, het landelijk Bestuurlijk Netwerk Zorg-straf. En daarmee ook bij het Programmateam Toekomstscenario vanwege de afstemming die er zowel op de opdracht als op de uitvoering is geweest. Het is een tussenproduct. Want zoals Korthagen stelt, na de reflectie en het leren volgt het kiezen en dan weer de eerste concrete stap vooruit.

Marieke Kleinjan en Ieta Polman, oktober 2023

'Marathonners' en overige participanten

Aan de uitvoering van de opdracht op de marathons Acut onveilig hebben velen op een positief constructieve wijze bijgedragen. Vanuit vrijwel alle betrokken organisaties en heel het land. Zorgvuldigheid op het toestemmingsvereiste maakt het helaas niet mogelijk hier iedereen bij naam te noemen. Iedereen mag zich gezien, gehoord, gewaardeerd weten in het succes en de opbrengst. En de lijst is lang! De motivatie en inzet vanuit de mensen achter de schermen in de organisaties om tot een goede vertegenwoordiging en uitvoering te komen was eveneens groot en heeft bijgedragen aan de opbrengst. De opbrengst wordt wel persoonlijk binnen de marathongroepen verspreid.

Mochten mensen vragen hebben over de vertegenwoordiging uit de organisaties of over wie vanuit de eigen regio actief betrokken is geweest bij de marathons acut, zoek vooral contact met de opdrachtnemers (info@mariekekleinjan.nl ; ietapolman@ipbegeleiding.nl), zij kunnen de verbinding leggen.

Deelname is geleverd vanuit tal van organisaties:

Associatie wijkteams

Civil Care

Crisisinterventieteams

Gemeente

GGZ, spoedeisende psychiatrie

Jeugdbescherming

KNMG forensische artsen

Ministerie JenV

Ministerie VWS

Nationale Politie

Openbaar Ministerie

Programmteam Toekomstscenario

Projectleiders Landelijk Netwerk Zorg-straft

Projectleiders proeftuinen Toekomstscenario, Toekomsttuinen, centrumgemeenten

Raad voor de Kinderbescherming

Reclassering

Regionale Netwerken Zorg-straft

Veilig Thuis

Vereniging Nederlandse Gemeenten

Vrouwenopvang, Blijfgroep

Zorg- en Veiligheidshuizen

Op de beschrijving van de praktijkvoorbeelden zijn de teksten geaccordeerd en is toestemming verleend de namen te noemen.

